

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası
Takipçilerinin “Fıkhi” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Soru-Cevap

İslami Bankaların Murabaha Olarak Adlandırdığı Şey ve Bunun Hakkındaki Şerî Hüküm!

Eşref Abdulhalîm Titi'ye

Soru:

Esselamu Aleykum. Bizler murabahayı, şer'an caiz olan bir mefhum olarak biliyoruz. Ancak ben, şu anda İslami bankalardaki murabahanın vakıasının, özellikle Filistin'deki halkımız arasında şeriata aykırı olduğunu düşünüyorum. Zira müşteri, tüccardaki malı belirliyor, onunla fiyat üzerinde anlaşılıyor, bankayla bir anlaşma yapıyor, banka malı alıp müşteriye teslim ediyor, banka ister daire, ister araba, isterse başka bir şey olsun malı ipotek ediyor, daha sonra ödeme süresine göre karar verilen miktar ve yüzdeyi ona ekleyerek malın fiyatını eşdeğer tutarı ödedikten sonra onun mülkiyetini devrediyor ve banka, işlem masrafları yerine eklenen tutarları da dikkate alıyor... Bu tür işlemlerdeki şeriatın hükmünü açıklar mısınız? Allah sizi mübarek kılsın.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Sorunuz üç hususu kapsamaktadır:

Birincisi: Murabaha ve onun hükmü...

İkincisi: İslami bankaların murabaha olarak adlandırdığı şey...

Üçüncüsü: Satın alınan malın ipotek edilmesi konusu...

İşte size açıklaması:

• **Murabahanın vakıası ve onun hükmü açısından olana gelince; bunu, H. 19 Receb 1434 M. 29 Mayıs 2013 tarihli soru cevapta açıklamıştık. Söz konusu cevapta geçenler aşağıdaki şekildedir:**

[... Murabaha lügatte, kâr etmek anlamına gelmektedir. Zira şöyle denilir: Eşyayı kârlı sattım veya onu kârlı aldım.

İstılahta ise: Satıcının eşyasını, maliyetinin üzerine belli bir miktar kârla satışa sunması olup bu dürüstlüğe dayalı satışlardandır. Çünkü eşyanın maliyeti hakkında bilgi vermek satıcının dürüstlüğüne bağlıdır.

Bu, şeri olarak caizdir. Çünkü satıcının satın aldığı fiyatın üzerindeki kârla yapılan bir satın almadır. Nitekim satıcı, bu eşyayı satın aldığım fiyat üzerindeki şu kârla satıyorum der, müşteriye bu fiyat bildirilir ve müşteri de kabul ederse, bu caiz olur. Çünkü bilinen bir satıştır.] Bitti.

• **İslami bankalarda murabaha satışı olarak adlandırılan şey hakkındaki sorunuzda geçenlere gelince; H. 24 Receb 1434 M. 03 Haziran 2013 tarihinde, bu meseleye dair ayrıntılı bir cevap vermiştik. Söz konusu cevapta geçenleri size tekrar aktarıyorum:**

[... Murabaha satışı olarak adlandırılan İslami bankalarla işlem yapmak, şeriata aykırı olan işlemlerdir. Bunun en belirgin yönleri şunlardır:

Birincisi: Banka arabayı veya buzdolabını satın almadan önce müşteri ile satış sözleşmesinin yapılması... Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem sahip olunmayan bir şeyin satışından nehyetmiştir. Hakim Bin Huzzam'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: Dedim ki: Ey Allah'ın Rasulü! Bir adam gelip benden satmakta olduğum şeyden yanımda olmayı satmamı istedi. Sonra onu pazarda sattım. Bunun üzerine dedi ki: لَا تَبِعْ مَا لَيْسَ عِنْدَكَ “**Yanında**

olmayan şeyi satma.” [Ahmed rivayet etti.] Bu kişi, Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e, onun (satıcının) yanında olmayan bir eşyayı satın almak isteyen, bu yüzden (satıcının) pazara gidip onu satın alan ve sonra onu kendisine satan müşteri hakkında sordu. Nitekim Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem bundan nehyetti. Ancak mal yanında olur, sonra ister satın alsın ister satın almasın yanındaki eşyayı müşteriye sunarsa bu caizdir.

Bunu açıklığa kavuşturmak için şöyle söyleyelim: Bankaya giden bir kişi kredi talebinde bulunur... Banka da ona kredi veya nakdi neden istediğini sorar... Kişi de buzdolabı, araba veya çamaşır makinesi satın alacağını söyler... Banka da onun için bir buzdolabı alacağına ve onu da taksitle şöyle bir fiyata satacağına dair kişiyle bir anlaşma yaparsa, **bu banka buzdolabını satın almadan önce bağlayıcı bir anlaşma yapmış olur. Sonra banka gider ve kişi için bir buzdolabı alır. Dolayısıyla kişi, bankadan buzdolabını satın alamaz. Çünkü bankayla yapılan anlaşma, buzdolabı bankanın mülkü olmadan önce yapılmıştır. Böylece anlaşma, banka buzdolabına sahip olmadan önce yapılmış olur.**

Banka satın aldıktan sonra müşteriye satmıştır denilmez. Böyle denilmez. **Çünkü banka malı satın almadan önce, bankanın müşteri ile olan anlaşması bağlayıcı hale getirilmiştir.** Bu da banka kendisi için satın aldıktan sonra müşterinin onu satın almayı reddedemeyeceğine delalet etmektedir. Dolayısıyla anlaşma, banka satın almadan önce bağlayıcı hale gelmiş olur.

Şayet bankanın içerisinde buzdolaplarının olduğu bir mağazası olur, diğer buzdolabı satıcıları gibi ister satın alsın ister satın almasın bunları kişiye sunarsa, o zaman peşin ve taksitli satış sahih olur.

İkincisi: Şayet müşteri taksitlerden birini geciktirirse, müşterinin borcunun artırılması caiz değildir. Çünkü bu faizdir ve cahiliye döneminde kullanılan riba nesie olarak adlandırılır. Dolayısıyla borcun ödeme zamanı geldiği halde borçlu olan kişi vadesinde ödeyememiş ve bundan dolayı borcu da artırılmışsa, İslam gelerek bunu tamamen yasaklamış ve zor durumda olan borçluya borcunu artırılmaksızın mühlet vermiştir. **“Şayet (borçlu kimse) zor durumdaysa (elinin genişleyeceği) kolaylık zamanına kadar mühlet verin. (Borcu silip) tasadduk etmeniz sizin için daha hayırlıdır, şayet bilerseniz.”** [Bakara 280]

Bu nedenle yukarıda belirtilenlere göre banka ile işlem yapmak caiz değildir.] Bitti.

• **Satın alınan emtianın tüm taksitleri ödenene kadar ipotek edilmesi konusuna gelince; H. 06 Şaban 1436 M. 24/05/2015 tarihinde buna dair ayrıntılı bir cevap vermiştik. Cevapta şöyle geçmektedir:**

[... Bu mesele fıkhıta, (satılan malın bedeli üzerinden rehin alınması) adı altında bilinmektedir. Yani satılan mal, müşteri bedelini ödeyinceye kadar satıcının yanında kalmasıdır. Bu mesele, sadece satıcı ve müşteri olduğunda ortaya çıkmaz. Aynen Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in, Buhari’nin Cabir İbn-u Abdullah Radyallahu Anhuma’dan tahriç ettiği hadisinde olduğu gibi: **“Satışta, alışta ve borcunu istemekte kolaylık gösteren kimseye Allah rahmet etsin.”** Ancak bu ikisi, önce eşyayı teslim alma veya önce bedeli teslim alma noktasında farklılık göstermektedir. Satıcı, satış sözleşmesinden sonra eşyayı hapsetmeye, yani bedeli ödeninceye kadar yanında rehin tutmaya kastedebilir. Ardından da bu mesele ortaya çıkar. Bu hususta fakihler arasında ihtilaf vardır. Onlardan bazıları, birtakım şartlarla bunu caiz görürken bazıları da caiz görmezler. Diğer bazıları ise bir durumda caiz görürken diğer bir durumda ise caiz görmezler...Ve benzerleri gibi.

Meseleyi inceledikten sonra benim tercihim şu şekildedir:

Birincisi: Satılan malın türü:

1- Satılan malın, ölçülen, tartılan, sayılan ve benzerleri gibi olması... Pirinç satışı, pamuk satışı, kumaş satışı ve benzerleri gibi...

2- Satılan malın tartılan, ölçülen ve benzerleri gibi olmaması... Otomobil satışı, ev satışı, hayvan satışı ve benzerleri gibi...

İkincisi: Satılan malın (fiyatı) bedeli:

1- On binlik bir eşyayı peşin olarak satın alıp hemen ödemen gibi hemen, yani peşin olur.

2- On binlik bir eşyayı satın alıp bir yıl sonra ödemen gibi bir süre erteleyerek (veresiye) olur.

3- Bir eşyayı satın alıp örneğin ilk ödemede beş bin, bir yıl sonra diğer beş bini ödemeniz veya aylık taksitler halinde ödemeniz gibi bir kısmı peşin diğer bir kısmı ise veresiye olur...

Üçüncüsü: Yukarıda geçen hususların farklılığına göre şeri hüküm de farklılık gösterir:

Birinci durum: Satılan malın tartılan ve ölçülen olmaması... Yani ev, otomobil veya hayvan satışı gibi...

1- Peşin fiyat, yani bir otomobili on bine peşin olarak satın alman ve bunun anlaşmada sabit olmasıdır.

Bu durumda satıcının eşyayı hapsedmesi, yani anlaşmaya göre peşin fiyat ödeninceye kadar eşyayı yanında rehin tutması caizdir. Bunun delili, Tirmizi'nin Ebu Umame'den şöyle dediğini tahrîç ettiği ve hakkında "hasen hadis" olduğunu söylediği hadis-i şeriftir: **العَارِيَّةُ مُؤَدَّاءٌ، وَالرَّعِيمُ غَارِمٌ، وَالذَّيْنُ مَفْضِيٌّ** "Ödünç alınan her şey ödenir, kefil sorumludur ve borç ödenmelidir." Zaîm; kefil demektir. Dâmin; sorumlu demektir. Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in "borç ödenmelidir" hadisindeki istidlale göre, müşteri eşyayı fiyatını ödemediği önce teslim alırsa satın almış olduğu eşya borç olur. "Borç ödenmelidir", yani **satın alma peşin olduğu sürece öncelikli olan borcun ödenmesidir**. Diğer bir ifadeyle sözleşmedeki fiyat hemen peşin olduğu sürece önce bedeli ödenmelidir... Kâsânî Bedâ'î'u's Sanâ'î'de hadisi yorumlarken şöyle diyor: (Aleyhissalatu ve's Selam'ın -borç ödenmelidir- şeklindeki kavlinde, - Aleyhissalatu ve's Selam- ödenmiş olan borcu genel veya mutlak olarak vasfetmiştir. Dolayısıyla satılan mal teslim alınırken bedelinin teslimi geciktirilirse, bu borç ödenmiş olmaz ve bu nassa aykırıdır.)

Buna göre satıcının, müşteri bedelini ödeyinceye kadar satılan malı yanında hapsedmesi caizdir. Bu şekilde bir borçlanma yoktur. **Bu sözleşmeye de uygundur. Çünkü satılan mal borçla değil peşin fiyata satılmıştır.**

2- Bir otomobil satın alıp bedelini bir yıl sonra ödemen gibi fiyatın veresiye (gecikmeli) olması. **Bu durumda bedeli ödeninceye kadar eşyanın hapsedilmesi caiz değildir. Çünkü fiyat, satıcının onayladığı sözleşmeye göre veresiye olmuştur.** Dolayısıyla onun, veresiye olarak sattığı sürece bedelini garantiye almak için eşyayı hapsedmesi caiz değildir. Zira eşyayı hapsedme hakkı düşmüştür. Bu nedenle eşyayı hapsedmesi caiz değildir, dahası onu müşteriye teslim etmelidir.

3- Bir otomobil satın alıp ilk ödemede hemen peşin beş bin, diğer beş bini de bir yıl sonra bir defada veya vadeli olarak taksitler halinde ödemen gibi fiyatın peşin veya veresiye (ertelenmiş) olması.

Bu durumda satıcının, peşin olan ödeme yapıncaya kadar eşyayı hapsedmesi caizdir. Bunun ardından ertelenen ödemeleri yapması için eşyayı hapsedmesi caiz değildir. Nitekim bundan, 1. ve 2. maddelerde bahsetmiştik.

Sonuç olarak satıcının fiyatı peşin olan eşyayı rehin alması caizdir. Yani şayet satış sözleşmesi, hemen ödemek üzere peşin fiyata olmuşsa, satış sözleşmesine göre müşterinin peşin olan fiyatı ödeyinceye kadar satıcının eşyayı yanında hapsedmesi caizdir.

Aynı şekilde satış sözleşmesine göre müşteri acil ödemeyi yapıncaya kadar satıcının eşyayı yanında hapsedmesi caizdir.

Burada müşteri eşyasını satın almadan, yani ona sahip olmadan önce onu nasıl rehin bırakıyor denilmez. Çünkü rehin, satışı caiz olan şeylerde caiz olur. Zira satın alınan eşyanın, teslim alınmadan satılması caiz değildir. Bu da Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in, Beyhakî'nin İbn-u Abbasın şöyle dediğini rivayet ettiği hadisene istinaden böyledir: Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem Attâb İbn-u Esid'e şöyle demiştir: **إني قد بعثتك إلى أهل الله، وأهل مكة، فانهم عن بيع ما لم يقبضوا** "Seni Allah'ın ehline, Mekke halkına gönderdiğim de **onlara teslim almadıkları şeyi satmayı yasakla.**" Taberani'nin Hakim İbn-u Hizam'dan rivayet ettiği

ya رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أُبِيعُ بُيُوعًا كَثِيرَةً، فَمَا يَجُلُّ لِي مِنْهَا مِمَّا يَحْرُمُ عَلَيَّ؟ فَقَالَ: «لَا تَبِيعَنَّ مَا لَمْ تُقْبِضْ» «Ey Allah'ın Rasulü! Ben birçok satış yapıyorum. Bunlardan benim için helal ve haram olanları nedir acaba? (Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: **Almadığın bir şeyi satma.**” Bu hadisler, alınmayan şeylerin satılmasının yasak olduğu hususunda açıktır. O zaman satılan mal alınmadan nasıl rehin bırakılıyor?

Böyle denilmez. Çünkü bu iki hadis tartılan ve ölçülen malların satışı açısından... Ama satılan mal, ev, otomobil ve hayvan gibi bunun dışında ise... bunların teslim alınmadan satışı caizdir. Bu da Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in, Buhari'nin İbn-u Ömer Radiyallahu Anhuma'dan şöyle dediğini rivayet ettiği hadisine istinaden böyledir: Bir yolculukta Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile birlikteydik. Ömer'e ait genç bir deve üzerinde olmayı sıkıcı buluyordum. Beni dinlemiyor, insanların önüne geçiyor, Ömer onu azarlayıp geri çeviriyor, sonra yine öne geçiyor, Ömer onu azarlayıp geri çeviriyordu. Sonra Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem Ömer'e şöyle dedi: بِغْنِيهِ **“Onu bana sat.”** (Ömer'de) o senindir ey Allah'ın Rasulü dedi. Dedi ki: بِغْنِيهِ **“Onu bana sat.”** Nitekim onu Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e satınca Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: هُوَ لَكَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، تَصْنَعُ بِهِ مَا شِئْتَ **“O senindir, ey Abdullah İbn-u Ömer. Onunla istediğini yap.”** **Dolayısıyla satılan malı teslim almadan önce hibe tasarrufunda bulunması, satılan malı teslim almadan tüm mülkiyetine sahip olduğuna ve onun satıcının mülkü olmasından dolayı da satmasının caiz olduğuna delalet etmektedir.**

Buna göre satışı teslim almadan caiz olduğu sürece satılan malın teslim almadan önce rehin alınması da caizdir. Ancak bu, sadece satılan malın, ev, otomobil, hayvan ve benzerleri gibi tartılan ve ölçülen olmadığı zaman geçerlidir. Satış sözleşmesinin peşin bir fiyatla yapılması veya satış sözleşmesinde peşin ödemenin olması halinde, peşin fiyat veya peşin ödeme yapıncaya kadar satılan malın teslim alınmadan önce rehin alınması caizdir.

İkinci durum: Bir miktar pirinç, pamuk veya biraz kumaş satın almak gibi satılan malın ölçülür ve tartılır olması... Bu durumda fiyatın vakıası ister hemen peşin, ister daha sonra tek ödeme, isterse de taksitle olsun satılan malın bedeline karşılık hapsedilmesi caiz değildir:

Fiyat veresiye (ertelenmiş) de olsa, yukarıda belirttiğimiz gibi eşyanın hapsedilmesi caiz olmaz.

Fiyat peşin (acil) de olsa, eşyanın hapsedilmesi, yani rehin alınması caiz değildir. Çünkü yukarıda bahsettiğimiz Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hadisine göre tartılır ve ölçülür olanların teslim almadan önce rehin bırakılması caiz değildir. Satıcının burada, peşin fiyata satma durumu iki şekilde olur:

Ya eşyayı peşin fiyatına satar, onu kişiye teslim eder, ister bedelini peşin isterse belir bir zaman sonra versin eşyayı rehin almaksızın sabreder... Ya da eşyayı satmaz, yani hiçbir şekilde eşyayı rehin almaz.

Binaenaleyh satılan malın ölçülür ve tartılır olması durumunda şayet satış peşin veya veresiye olarak gerçekleşirse, satıcının fiyatı ödeninceye kadar eşyayı yanında rehin tutması caiz değildir.

Benim racih görüşüm de budur. Bilen ve hüküm verenlerin en hayırlısı Allah'tır.] Bitti.

Tüm bunlarla, sorunuzun cevabı tamamlanmış oldu. Başarıyı bahşeden Allah'tır.

Kardeşiniz
Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 12 Muharremu'l Haram1442
M. 31/08/2020

Cevaba, Emir'in aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/4065/>